

- практичної конференції 19-20.04.2007, м. Львів. – Львів: ЛОБФ „Медицина і право”, 2007 – С. 297–301.
9. Медичне право в системі вищої медичної освіти в Україні / Дерик О.З., Кольцова Н.І, Сорока О.Я., Павлишин Я.І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Sjgz/2008_4/PH_N4_2008_18.pdf.
 10. Сіроштан О. Які права у „Медичного права”? / О. Сіроштан // Therapia. – 2008. – № 6 (27). – С. 5–7.
 11. Радиш Я.Ф. Медичне право України: проблеми становлення та розвитку / Я.Ф. Радиш // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20.04.2007, м. Львів – Львів: ЛОБФ „Медицина і право”, 2007 – С. 248-253.
 12. Медичне право України. Типова навчальна програма / за ред. Бронової В.М., Сенюти І.Я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://healthrights.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/Programa_new1_01.pdf.
 13. Волков В.Д. З досвіду викладення медичного права України / В.Д. Волков, Л.М. Дешко // Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення). Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції 17-18.04.2008, м. Львів – Львів: ЛОБФ „Медицина і право”, 2008 – С. 65-69.

УДК (477)340.13[342.92:614.2]

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ ТА ІНШИХ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ

Розвадовський В.Б., к.ю.н., експерт

Центр стратегічних досліджень

Наукова стаття присвячена дослідженню проблем правового регулювання трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини. Розглядаючи окремі положення вітчизняного законодавства відносно трансплантологічних процедур автор доходить висновків про необхідність його подальшого удосконалення в частині, що стосується зміни концептуальних підходів до отримання згоди на проведення операцій з використанням анатомічних матеріалів померлих людей. На основі зроблених висновків автором запропоновано перспективний напрямок для подальших наукових досліджень та відповідного нормативного регулювання.

Ключові слова: трансплантація, нормативно-правове забезпечення, донорство.

Розвадовский В.Б. ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРАНСПЛАНТАЦИИ ОРГАНОВ И ДРУГИХ АНАТОМИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ ЧЕЛОВЕКА / Центр стратегических исследований, Украина

Научная статья посвящена исследованию проблем правового регулирования трансплантации органов и других анатомических материалов человека. Рассматривая отдельные положения отечественного законодательства относительно трансплантологических процедур, автор приходит к выводу о необходимости его дальнейшего совершенствования в части, касающейся изменения концептуальных подходов к получению согласия на проведение операций с использованием анатомических материалов умерших людей. На основе сделанных выводов автором предложены перспективные направления для дальнейших научных исследований и соответствующего нормативного регулирования.

Ключевые слова: трансплантация, нормативно-правовое обеспечение, донорство.

Rozvadovsky V.B. PROBLEMS OF THE LEGAL ADJUSTING OF TRANSPLANTATION OF ORGANS AND OTHER ANATOMIC HUMANS MATERIALS / Center of strategic researches, Ukraine

This article is devoted to study the problem of legal adjusting of transplantation of organs and other anatomic humans materials. Examining separate positions of legislation relatively transplantation procedure author reaches conclusions about the necessity of him further improvement in the part of the operations with

anatomic materials of the dead people. On the basis of drawn conclusion author is offer perspective direction for further scientific researches and corresponding normative adjusting.

Key words: transplantation, normatively-legal providing, donation

Щороку в Україні трансплантації органів при захворюваннях нирок потребує близько 1 тис. громадян, при незворотних захворюваннях печінки і серця – по 1,5 тис., при цукровому діабеті – 2 тис. Через відсутність необхідної кількості трансплантантів хворі не можуть своєчасно отримати кваліфіковану медичну допомогу. Кількість проведених щороку операцій з трансплантації органів становить 1,1 відсотка загальної потреби. Для порівняння в таких країнах, як Норвегія, США, Італія, Франція, Польща, на 1 млн. населення припадає відповідно по 57,6; 56; 33; 21; 14,7 операції з трансплантації нирок, тоді як в Україні цей показник дорівнює 1,2 [1].

Статистика свідчить, що в провідних країнах світу трансплантація є частиною медичних послуг, які пропонуються населенню, а досягнення сучасної медицини дозволяють у багатьох випадках зберегти життя або поліпшити його якість.

У такій ситуації однією з найважливіших **загальних проблем** стає підвищення ефективності правового регулювання трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів, результати чого покликані сприяти розвитку ефективної національної політики в цій сфері, а головне – зберегти та продовжити життя значної кількості хворих.

Вказане обумовлює **постановку конкретної проблеми** у вигляді тези, винесеної в назву статті, а також її **зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями** вдосконалення наукового та нормативно-правового забезпечення ефективної медичної діяльності в галузі трансплантації анатомічних матеріалів людини.

Фактично, значна частина **наукових досліджень** фахівців, у яких **започатковано розв'язання даної проблематики**, знайшли своє відображення в роботах сучасних спеціалістів медичної та юридичної галузей таких як: А.А. Андреев, О.А. Бурий, В.О. Глушков, С.В. Гринчак, Г.Н. Красновський, М.М. Малєїна, А. Мусієнко, В.П. Сальников, В.Ф. Сасенко, О.Е. Старовойтова, С.Г. Стеценко, С.С. Тихонова, Г.В. Чеботарьова та ін.

Водночас аналіз стану наукової дослідженості проблеми свідчить про обумовлене не стільки новизною даної проблеми, скільки морально-етичними перепонами, певне відставання теорії від практики нормативного регулювання впливу держави на таку діяльність, як у контексті її регулювання, так і в закладенні перспектив її подальшого розвитку.

Вказане обумовлює **ціль статті**, яка полягає у використанні комплексного, міждисциплінарного підходу для дослідження недоліків чинної нормативно-правової бази, а також її **зв'язок із важливим практичним завданням** вдосконалення правового поля в цій сфері.

Правовою основою проведення трансплантації в Україні є Основи законодавства України про охорону здоров'я [2], Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» [3], а також, прийняті відповідно до них підзаконні нормативно-правові акти, норми цивільного та сімейного права України. Щодо останніх, то нові Цивільний [4] і Сімейний [5] кодекси України регулюють ці відносини на рівні особистих немайнових прав.

З числа міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють питання проведення трансплантації, слід виділити такі, як Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину; Положення про трансплантацію фетальних тканин, прийняте на 41-й Всесвітній медичній асамблеї; Декларація стосовно трансплантації людських органів, прийнята на 39-й Всесвітній медичній асамблеї; Основні принципи трансплантації органів людини, прийняті Всесвітньою організацією охорони здоров'я [6].

Відповідно до Закону України "Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини" [3] регулюється в основному діяльність, пов'язана з трансплантацією органів, і не враховуються особливості трансплантації тканин і клітин. Також у зазначеному вище Законі відсутнє визначення поняття "смерть людини" та правове регулювання відповідальності за негативні наслідки, спричинені цим методом лікування.

Крім того, відсутні комплексні механізми забезпечення належної якості трансплантаційної допомоги, належного контролю за застосуванням трансплантації як органів, так і тканин та клітин. Також важливою проблемою є забезпечення контролю за якістю трансплантатів. Необхідна розробка стандартів та критеріїв їх якості.

Потреба в реформуванні нормативного забезпечення обумовлена також відсутністю розроблених критеріїв акредитації та паспортизації закладів, які мають право здійснювати діяльність, пов'язану з трансплантацією, стандартів надання трансплантаційної допомоги та визначення нозологій, за яких вона застосовується, уніфікованих механізмів типування донорів та реципієнтів, критеріїв визначення ступеня непрацездатності реципієнта після трансплантації, а також подальшої його реабілітації.

Реалізація прав пацієнтів у сфері трансплантології суттєво залежить від регламентації донорства, оскільки донор є центральною фігурою всього процесу пересадки.

У світі щороку констатується все зростаючий дефіцит донорських органів, а тому на передній план виходить нормативне забезпечення здійснення операції з використанням трупних органів. Такий вид операцій володіє цілим рядом відмінностей і вимагає особливого підходу.

Враховуючи кількість щорічних дорожно-транспортних пригод з летальним результатом, вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб може змінити українську трансплантологічну статистику на краще.

Проте в таких випадках виникають специфічні питання, основними з яких є констатація смерті мозку потенційного донора та питання про право особи розпоряджатися власним тілом та органами після смерті. На захист прав донора спрямоване положення названого вище Закону про те, що смерть потенційного донора констатує консиліум лікарів відповідного закладу охорони здоров'я або наукової установи, однак зазначені лікарі не можуть брати участь у взятті в цього донора анатомічних матеріалів, у їх трансплантації чи виготовленні біоімплантатів. Аналогічна вимога є обов'язковою для виконання згідно з Інструкцією щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку [7]. Такий порядок усуває елемент заінтересованості та суб'єктивності, дозволяє об'єктивно оцінити всі показники та прийняти правильне рішення, беручи до уваги те, що Інструкція допускає за певних умов констатацію смерті мозку на основі тільки клінічних даних.

Однак найбільш проблемним і дискусійним питанням є згода донора на вилучення анатомічного матеріалу після його смерті. Умови отримання такої згоди визначені ст.16 зазначеного Закону, згідно з якою кожна повнолітня дієздатна особа може заявити про згоду або про незгоду стати донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті. За відсутності такої заяви анатомічні матеріали в померлої повнолітньої дієздатної особи можуть бути взяті за згодою подружжя або родичів, які проживали з нею до смерті. Таким чином, законодавець виключає з числа потенційних донорів невстановлених осіб і осіб, які не мають родичів, а якщо особа потенційного донора відома, процедура вилучення трансплантаційного матеріалу вимагає пошуку близьких родичів для отримання їх дозволу, що часто займає багато часу. Крім того, родичі не завжди дають згоду на вилучення анатомічного матеріалу. Цей факт можна пояснити важким психологічним станом останніх на момент звернення до них з метою отримання такого дозволу.

У світі існує дві основні юридичні моделі, що законодавчо регулюють процедуру отримання дозволу на вилучення анатомічних матеріалів померлих осіб: «система згоди» та «система відсутності згоди». В Україні діє «система згоди». Така юридична модель передбачає явну виражену згоду на вилучення анатомічних матеріалів у померлого. За цією системою померлий до своєї смерті робить заяву про те, що він не заперечує проти вилучення органа, або член сім'ї дає згоду на це у випадку, коли померлий не залишив ніякої заяви чи свідчення. Інша модель отримання згоди на вилучення органа в померлого після смерті називається «система відсутності згоди» і полягає в тому, що органи для пересадки можуть вилучатися з тіла померлого, якщо він за життя не висловлював заперечень щодо цього, або інші особи, близькі померлого не робили заяв у відповідний час про те, що померлий мав би заперечення проти вилучення його органів після смерті.

Так, «система згоди» прийнята в законодавствах США, Канади, Франції, Італії; система «відсутності згоди» – в Австрії, Бельгії, Данії, Росії [8].

В умовах лімітованого часу дотримання українськими трансплантологами процедури отримання згоди призводить до не виправданої втрати значної частини донорських органів, у зв'язку з чим існує нагальна необхідність перегляду не лише окремих положень зазначеного Закону, а концептуального підходу загалом.

Вказане обумовлює **перспективу подальших наукових досліджень** цієї проблематики, адже необхідність впровадження та нормативного закріплення такої концепції обумовлюється вимогами часу.

Водночас вважається за потрібне відзначити, що акцент таких досліджень повинен бути направленим у першу чергу на захист реципієнтів та усунення можливостей криміналізації зазначеної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції Державної програми "Трансплантація" на 2006-2010 роки // Офіційний вісник України від 09.08.2006, № 30, стор. 118, стаття 2151.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 26.01.1993 // Відомості Верховної Ради України, № 4, стаття 19.
3. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини: Закон України від 15.10.1999 // Відомості Верховної Ради України, № 41, стаття 377.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003, № 40, стаття 356.
5. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України від 31.05.2002, № 21-22, стаття 135.
6. Збірник міжнародного медичного законодавства. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2006. – 316 с.
7. Інструкція щодо вилучення органів людини в донора-група // Офіційний Вісник України від 03.11.2000, № 42, стаття 1804.
8. Трансплантологія / Руководство под ред. В.И. Шумакова. – М.: "Медицина", Тула: "Репроникс Лтд", 1995. – 137 с.

УДК 349.2

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОРЯКА ЯК СУБ'ЄКТА МОРСЬКОГО ЕКІПАЖУ

Підпала І.В., юрисконсульт

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова

Стаття присвячена дослідженню поняття моряка, визначенню його статусу, особливостей професії та законодавчого закріплення його прав.

Ключові слова: моряк, судно, статус, суднова команда, капітан, служба безпеки, екіпаж морського судна, праця моряка.

Подпала И.В. ПОНЯТИЕ И ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МОРЯКА, КАК СУБЪЕКТА МОРСКОГО ЭКИПАЖА / Национальный университет кораблестроения им. адм. Макарова, Украина

Статья посвящена исследованию понятия моряка, определению его статуса, особенностей профессии и законодательного закрепления его прав.

Ключевые слова: моряк, судно, статус, судовая команда, капитан, служба безопасности, экипаж судна, труд моряка.